

Transcriptie interview mevrouw J.J. de Roode-Vos op 9 en 30 januari 2020

Inhoudsopgave:

- Pag. 2   Geschiedenis van de slagerijen van de familie De Roode.
Eerste slagerij in de Sieboldstraat 14 in 1932 [=1926].
- Pag. 3   Begin slagerij in de Kraaierstraat. Grootouders van Janneke de Roode. Fam. Vos groothandel
in primeurs. Ontmoeting Janneke met toekomstige man Dick de Roode.
- Pag. 4   Vader van Janneke begint schoenmakerij in 1939 Nieuwe Rijn 79.
Familie van moeder, Van Loef. De winkels in de Kraaierstraat.
- Pag. 5   De moeder van Janneke. Jeugd. Broertjes en zusjes. De buurt.
Verhuizing naar de Hogewoerd. Neergang schoenmakerij.
- Pag. 6   Het leven aan de Nieuwe Rijn. De oorlog. Graan stelen van de Duitsers.
- Pag. 8   Schoenmakerij in de oorlog. Het leven op de Nieuwe Rijn.
- Pag. 9   Wonen op de woonboot vanaf 60 jaar geleden. Sociale functie van de slagerij.
Slagerij overgenomen. Specialisatie in de jaren '90.
- Pag. 10   Start eigen slagerij. Alexander Pechtold woont boven de slagerij.
Familieleven vroeger bij ouders thuis.
- Pag. 11   De rol van vrouwen in een gezin met een eigen bedrijf. Zelf gewerkt in de zaak van de ouders.
- Pag. 12   Schooltijd. Op de padvinderij geweest. Overname slagerij Kraaierstraat.
- Pag. 13   Wonen in de Sieboldstraat na het huwelijk.
Gewerkt in de schoenmakerij van moeder van '60 tot '66.
- Pag. 14   De slagerij. Niet kunnen verkopen na pensionering in 2005. Omzet.
Iedere zomer naar Amerika. Beginperiode winkel.
- Pag. 15   Werkplaats achter. Alleen Van der Zon heeft nog een werkplaats. Kraaierstraat winkelstraat.
- Pag. 16   Werkverdeling, personeel. Slagerij als ontmoetingsplek.
- Pag. 17   De rol van de vrouw. Zorg voor de oude dag. Overgang naar speciaalzaak.
- Pag. 19   Blaasham maken.
- Pag. 20   Thuisbezorgen. De contacten met de middenstand van Leiden.
Lid van de Business Club Leiden. Daarvoor Sport 50.
- Pag. 21   In de jury bij LEF. Contact met de ondernemers in de Kraaierstraat. Parkeren in Leiden.
- Pag. 22   Huis aan de Herenstraat voor de tweelingzusjes.
- Pag. 23   Vrijwilligerswerk met mensen in rolstoelen.
- Pag. 24   Foto's

- I-1: Graag uw naam.
- G: Mijn meisjesnaam is Vos. Dochter van Tom en Mina [Teunis (roepnaam Ton, later Tom) Vos, geb. 22-1-1916, overl. 22-11-1960, tr. 30-3-1938 Mina van Loef, geb. 3-11-1918, overl. 20-8-1968]. Allebei heel jong overleden. Ik ben geboren op de Nieuwe Rijn. Ik ben geboren op 3 oktober 1940. Mijn volledige naam is Janneke en dat is eigenlijk samengebald van Jansje Jacoba. Zoals de gewoonte was, naar alle twee de oma's: Jansje en Jacoba. Dat is geworden Janneke of Jan of Jans. [grootmoeder van vaderskant was Jansje Jacoba de Vroede, grootmoeder van moederskant Jansje Siere] Ik heb zes bijnamen. En zoals ik al zei: uit een geslacht van ondernemers. Getrouwd met Dick de Roode, derde generatie slager. Hier in Leiden heel bekend. Dat stamt weer af van de oude Dirk. Een fabrieksarbeider van Tieleman en Dros. Hij was daar als jonge slager gekomen om vlees uit te benen wat verkocht werd door Tieleman en Dros naar de overzeese gebiedsdelen, en met name Indonesië. Dat is op een bepaald moment spaak gelopen. Of we waren Indië kwijt geraakt of de export naar Indonesië viel stil. In de jaren '30 was dat al. En toen zijn al die jonge jongens, die dus zonder diploma of hobby's bij Tieleman en Dros zijn gaan werken, die zijn uit armoede begonnen in hun huis vlees te verkopen, in de voorkamer.
- I-1: Tieleman en Dros deden dus ook in vlees?
- G: Ja, dat waren maaltijden. En alles wat daar niet groeide of verbouwd werd, dat had Tieleman en Dros. Vanuit de arme Leidse wijken werden er bijvoorbeeld heel veel kratten met groente in de zomer voor de deur gezet bij de mensen en de mensen gingen dat zitten snijden of doppen. Ze pikten natuurlijk ook een deel om zelf op te eten. Daar ging een groot deel van naar de fabriek en die blikten dat in voor de export.
- I-2: Waar zat Tieleman en Dros?
- G: Die zat op de Middelstegracht, die nog open was. Want er zat ook Zaalberg. En dat was dus precies bij mij om de hoek. Ik woonde op een grachtenpand nummer 79 op de Nieuwe Rijn.
- I-2: Bent u daar ook geboren?
- G: Ja. Dus je kan niet Leidser worden dan dat ik ben. Opa De Roode, de oude Dirk, uit een gereformeerd gezin, is, ik dacht in '32 [=1926], voor zichzelf begonnen. Het was een vruchtbaar gezin. Goed gereformeerd en net als de katholieken hadden ze 18 kinderen en daar gingen er vier van dood. Dat was ook normaal.
- I-1: Hoe is hij begonnen?
- G: Hij begon gewoon. En omdat de oudste zoon Jan [de schoonvader van G.; Johannes de Roode, geb. 7-3-1912 als zoon van Dirk de Roode en Aagje de Roode, tr. 25-2-1935 Cornelia Buur, geb. 15-7-1906 te Alkmaar] als knulletje van misschien 11, 12, 13 wel handig met een mes was, begonnen al die kinderen achtereenvolgens te helpen in die slagerij. Ze hadden met zijn vieren één jasje.
- I-2: En waar was dat huis van die Dirk de Roode?
- G: Dat was de Sieboldstraat 14. En dat was een woonhuis [geopend 25 juni 1926].
- I-1: En daar is hij in de voorkamer begonnen?
- G: Daar is hij in de voorkamer begonnen en omdat het een hele arme wijk was, ook toen al, nu niet meer, toen was het een hele arme wijk, heeft hij zijn geld eigenlijk verdiend met slachtafval. Je had hier een slachthuis op de Pasteurstraat op de hoek bij de singel. Daar werden dus runderen, varkens, geiten, schapen geslacht. En wat de gerenommeerde slager niet kon gebruiken, dat was het slachtafval. Dat bestond dus uit hart, lever, zwezerik. Even wachten wat dat is, wat nu de allerduurste eiwitrijke voeding is. Niemand wilde dat, nieren, minderwaardig slachtafval, daar begonnen ze dus leverworsten van te maken. Niet herkenbaar, gemalen, en dat werd grif verkocht. En de mensen aten veel gesmolten vet, rundvet en reuzel. Kleine stukjes uitbakken en in kommetjes aten de mensen dat met aardappelen. En van lieverlee, dat deden ze goed, hij betaalde ook geen cent aan zijn kinderen, werd het een klein imperium. En het merkwaardige is dat al die jongetjes en zelfs meisjes ooit later doorstroomden naar zaken, slagerijen. Er waren er hier zes De Roode's. Op de Morsweg, in de Sieboldstraat, in de Kraaijerstraat, waar ze ook zaten, ook buiten Leiden. Toen mensen volwassen werden en niet meer bij pappa en mamma woonden, gingen ze dus naar weet ik het, Voorschoten, en dan begonnen ze ook een slagerij,

- want dat konden ze. Ze konden niet zwemmen, ze konden niet fietsen, maar ze konden een mes hanteren.
- I-1: En worst maken.
- G: En dat soort dingen, ja. Min of meer onder dwang. En dat vond echt gretig aftrek. En naarmate de telefoon kwam, werden die orders wat luxer. De mensen die telefoon hadden, die hadden het al beter. Die hadden al natuurlijk een hogere opleiding gevolgd. Die konden wat besteden. En toen werd het eigenlijk wel een kwaliteitszaak.
- I-1: Vooral aan de Kraaierstraat of allemaal?
- G: Nee, Kraaierstraat kwam later in beeld. Het was allemaal nog in de Kooi. En toen Jan, mijn schoonvader, de leeftijd had om uit huis te gaan, toen kon hij bij Mosselman, dat was een groenteboer op de hoek van het Levendaal, eigenlijk ook oorspronkelijk in de Kraaierstraat, pakhuysjes huren. Toen kon hij een pakhuysje huren in de Kraaierstraat [nr. 33]. En daar is Jan toen begonnen. En daar hebben mijn man en ik hem toen opgevolgd in 1966.
- I-1: OK. Dan gaan we straks verder met de zaak. Dan wil ik nu nog even horen: Uw ouders.
- G: Mijn ouders. Opa en oma Vos [Pieter Vos en Jansje Jacoba de Vroede]. Dat was een groothandel in primeurs. Er waren dus geen koelingen. En als de oogst van aardbeien, kersen, seizoensvruchten, op de veiling kwamen hier, dan was mijn grootvader een man, die dan op een verhoging ging staan en dan groenteboeren eigenlijk ..... Je hebt tegenwoordig veilingen, een bloemenveiling, maar je had ook een fruitveiling. En mijn grootvader was met een compagnon Schreuder de man waar dus alles bijeen kwam op de veiling en hij was de groothandel in primeurs. Primeurs, dat zijn dus fruitsoorten, hoofdzakelijk, en seizoensaanbod. Het houdt een keer op. Nu hebben we kassen, maar als je vroeger een boerderijtje had, en je had aardbeien staan of tomaatjes, dan was dat een beperkte periode geschikt voor verkoop. En dat noemden ze primeurs. Hij is nooit echt betrapt op werken. Hij was dus een goede man om te delegeren. Jij dit en jij dat.
- I-1: Had hij dan ook ergens een pakhuys?
- G: Ja. Ze hadden daar allemaal pakhuizen. Groenteboeren ook. Op het terrein van de veiling.
- I-2: Waar was die veiling?
- I-1: Op het veilingterrein. Achter bij station Lammenschans.
- G: Veilingkade heb je daar nog. Frambozenweg. Dat was dus het centrum waar de wijde omgeving inkocht. Hij had daar zijn negotie. Dat was opa Vos. Maar die heeft het toch wel hoog in de bol gehad. Wat ik al zei: hij was een heerser. Vader van vijf kinderen. Mijn vader was daar de oudste zoon van, Tom. En die liet zijn oog vallen op mijn moeder, Mina van Loef. En dat vond de familie Vos niet goed genoeg. Mijn moeder was daarvan de oorzaak. Mijn grootvader van mijn moeders kant was een man die bij de uitgeverij Sijthoff werkte. En in de ogen van opa Vos was dat eigenlijk een mannetje. In ieder geval: dat viel niet leuk. [Johannes van Loef was magazijnknecht, hoewel zoon van een soort veilingmeester bij de groentenveiling Hendrik van Loef, geb. 26-3-1866, en Mina Nieuwenhuizen, geb. 11-7-1869; op 22-9-1953 vierden zij hun 65-jarige bruiloft]
- I-1: Maar wel van het goede geloof?
- G: Geen.
- I-1: Oh, allebei geen. Dat was in die tijd wel bijzonder.
- G: Nou, er was nog wel een takje naar de hervormde kant. Maar een felle aversie tegen roomsen. Mijn grootmoeder noemde dat papen. De ene kant van de familie was dus niet gelovig en de andere had dus wel iets angstigs met de Nederlands Hervormde Kerk.
- I-2: En de Roode's waren gereformeerd?
- G: Die waren gereformeerd. Dat was mijn man zijn kant. Dus dat was ook nog een dingetje. Toen wij elkaar ontmoetten was mijn man niet gelovig, maar hij had wel op de katholieke school gezeten van het Rapenburg [nr. 48, St. Jansschool]. Waar alle nette kinderen uit de binnenstad, ondernemerskinderen, op die katholieke papenschool zat. Daar heeft mijn man ook gezeten. Met de Walenkampen. Dus toen wij elkaar ontmoetten waren we alle twee zeer jong. Ik was 12 en hij was 14. En ik vond het een leuke verschijning en hij kon goed achteruit schaatsen. En toen

- dacht ik: nou, dat vind ik, hè, dat vind ik zo'n aantrekkelijke eigenschap. Ik viel wel op hem. En daarna 50 jaar met die man getrouwd geweest.
- I-1: We waren bij opa. En heeft vader die zaak overgenomen?
- G: Mijn vader vertrok naar Amsterdam om een vak te leren. Hij kwam dus bij een oom terecht op de Jozef Israëlskade in Amsterdam. En die had daar een goedlopend schoenmakersbedrijf. En daar is mijn vader schoenmaker geworden. In Amsterdam is hij in de leer geweest. Maar Leiden trok zoveel, dat vond hij zo aantrekkelijk, en bovendien woonde mijn moeder daar. Dus hij is teruggekomen in '39. En is een schoenmakerij begonnen, ook weer volgens goede traditie, in het pand waar die woonde, Nieuwe Rijn 79. Schoenmakerij de "Cowboy", dat was, nou, dat zegt je niks, maar als je 70 bent heb je dat wel allemaal meegemaakt, dat dat een booming business was. Mensen hadden na de oorlog geen goede schoenen. Er was geen materiaal. Dus mijn vader is met mijn moeder begonnen met het fileren van autobanden, dus de bovenste rubberlaag eraf te halen, en daar zolen en hakken van te maken. Dus eindeloos werden schoenen gerepareerd en dat was ook eigenlijk de reden dat die zaak explosief groeide.
- I-1: Waar is nummer 79 ongeveer?
- G: Tussen de Uiterstegracht en de Middelstegracht. Maar dat waren open grachten. En wat ik wel eens lees over boeken over de historie van Leiden, kregen die door de fabriek van Zaalberg iedere keer een andere kleur. Dat heb ik echt gezien. Blauw water, geel water, oranje water. Dat was onvoorstelbaar, zeg ik nu!
- I-1: Maar op nummer 79 was dus de schoenmakerij?
- G: Ja. En dat bleek dus door de groei van al die arme mensen die hun schoenen maar weer brachten, maken, maken, maken, maken, dat was zo uit de hand gelopen dat mijn vader in '48, '50, ging kijken naar een groter pand. Want het was oorspronkelijk een grachtenpand, een woonhuis, en dat is toen, doordat er 17 man werkten..... Er zijn nu nog wel schoenmakers te vinden, die in hun eentje werken; dat is een verdwenen ambacht. Maar mijn vader maakte juist van de materialen die er nog waren, maakte hij voor mensen beloopbare schoenen.
- I-2: En het gezin woonde er boven?
- G: Ja.
- I-2: De familie van uw moeder?
- G: Wat ik al zei, mijn grootvader Loef was ook al een telg uit een ondernemersgezin. Opa woonde in het Pioenhof [nr. 7], dat is achter de Herenstraat, met heel veel kinderen. Allemaal in de groente terechtgekomen. Zeker vijf zijn een eigen zaak begonnen. Onder andere op de Nieuwe Rijn. Allemaal hier in de buurt achter de Calandstraat. Daar werden huizen gebouwd aan de Vondellaan. En daar werden ook weer winkeltjes gesticht. Eén van die neven van mij hebben daar een groentezaak gehad tot ver in de jaren '70. Maar zoals het gaat met alle buurtwinkels, die worden uitgevaagd. Toen mijn man en ik daar begonnen in 1966 zaten we op een kruispunt van zeg maar zeer arme mensen en de welgestelden. Aan de overkant van het bruggetje van het Plantsoen [Van Disselbrug], daar was de Professorenwijk en de Burgemeesterswijk. Daar waren mensen die bij de universiteit werkten of in het ziekenhuis of wat de functie ook was. Ze gingen over het bruggetje van de Kraaijerstraat. Dus op zich hadden wij een hele leuke straat met diverse winkels. Drie groenteboeren, drie slagers.
- I-1: In de Kraaijerstraat?
- G: Ja, maar je moet niet vergeten dat de Kraaijerstraat uit drie delen bestaat. Er was een deel, zeg bij de brug, daar was een wijnhandel van Bos, dan had je in het tweede deel de winkel van Matze. Dat waren comestibles en levensmiddelen. Een schoenmakertje op de andere hoek. Nog een slagertje hier. En in het tweede deel van de Hogewoerd naar het Levendaal daar zaten ook allerlei winkels. En in het derde deel, daar zaten wij en daar zaten er ook.
- I-1: Maar aan het Plantsoen zelf zaten ook de welgestelden, aan deze kant van de brug.
- G: En dan had je natuurlijk waar de notabelen woonden; dat was de ring zo, het Plantsoen.
- I-1: Ja, dat bedoel ik.
- G: Ja, ik zie af en toe nog bekenden op de televisie. Vincent Icke, dat was een sterrenkundige, en die woonde direct naast Suurmond, de huisarts. Een tandarts. Allemaal klanten van ons.

- I-2: Uw moeder nog? Kunt u daar iets over vertellen?
- G: Ja, weinig opleiding. Ze trouwde met mijn vader en mijn vader begon de schoenmakerij en ze hielp mee. Heel simpel. Heel weinig opleiding. We zeggen altijd: ma, die heeft de achtjarige huishoudschool gehad. Mijn moeder had dus mij als eerste. En om opa en oma Vos te plezieren werd ik dus naar oma genoemd. Maar die andere oma Van Loef, ja, die moest toch ook wel aan bod komen. En toen werd het Jansje Jacoba. Dat was ik. Ik werd gruwelijk verwend. Heel erg. Ik had het uiterlijk van de Loeven. Wat ergens in de verte nog Hongaarse adel was. Donker, donkere ogen. Ik leek dus ook echt op de Loeven kant. Mijn vaders kant, dat waren roodharige hele blanke mensen met sproeten. Dus ik ben een mix van die twee soorten, uiterlijk. Dat was dus Janneke. Pieter Johannes [geb. 1945] naar de twee opa's. Tom [geb. 1948] naar mijn vader. En toen ik 12 was, toen vertelde mijn moeder dat we nog een baby'tje kregen. En toen zei ik: "Waarom? We zijn al met zijn drieën." Ik snapte ook helemaal niet hoe dat ging. Ze waren er zelf ook niet zo blij mee. Maar vroeger kreeg je kinderen en nu neem je kinderen. Dus er werd een geboorte gepland in februari en dat bleek dus een tweeling te zijn [geb. 23-2-1952 Mienke en Hanneke, ook wel Mieke en Hanneke]. Twee meisjes. Dat waren dus echte nakomertjes. Omdat ze op één rekende en in het oude Diaconessenhuis beviel, toen de dokter, ik mag wel zeggen, niet zo bijdehante dokter zei: "Er komt er nog één" – toen zei mijn moeder de gezegende woorden: "Die hoef ik niet, ik heb er al genoeg." En daar wordt mijn zus nu nog mee geplaagd.
- I-1: In die tijd wist je dat pas bij de geboorte, hè?
- G: Dat is toch onvoorstelbaar! Ze hebben nog een straat in Leiderdorp naar hem genoemd: Persant Snoep. De oude dokter van ons. Hij wist van toeten nog blazen. Maar dat zijn toch komische verhalen. Ze was onvoorstelbaar zwaar.
- I-1: Een verloskundige zal er toch ook bij geweest zijn?
- G: Welnee. Dat deed de huisarts gewoon. Mijn vader werd niet goed. Dat is ook één van de punten waarvan ik denk: "Er is ook een hoop ten goede veranderd." Mijn vader werd niet goed in zijn auto. En er zat een jongen bij van 17, 16. En mijn vader kreeg een hartaanval. Achteraf allemaal gezien. Dus mijn vader is door die jongen naar huis gebracht. Vraag me niet hoe. In de auto. Daar is hij dus ziek aangekomen. Mijn moeder heeft toen de huisarts gebeld, ook in Leiderdorp. En die moest wachten voor de brug. En toen was mijn vader dood. Maar mijn vader was 44. [overl. 22-11-1960]
- I-1: Over welk jaar hebben wij het dan?
- G: 1960.
- I-1: Goed, het leven aan de Nieuwe Rijn. Hoe was de buurt?
- G: Omdat mijn vader en moeder het zo druk hadden met al die kapotte schoenen, groeide ik min of meer op bij de werkende mensen. Die dus schoenen zaten te maken op een kruk met een leest.
- I-1: Zaten daar dan 17 mensen? In een woonhuis beneden?
- G: Een grachtenpand hoor. En dat loopt door achter de Middelstegracht. En dan zaten ze in lijn. Maar het was een onhoudbare toestand. En toen heeft hij een pand gekocht aan de Hogewoerd. En de Hogewoerd is dus ook bijna te vergelijken met het achterhuis van Anne Frank. Het voorhuis en dan een paar trapjes naar beneden. En dan krijg je een werkplaats, grenzend aan de Nieuwe Rijn. De voorkant was de Hogewoerd, hoog, en dan liep dat af naar de Nieuwe Rijn. Dat was een groot pand en daar hebben we dus met zijn vijven gewoond. Wij woonden vóór op de eerste en tweede verdieping. Beneden was allemaal bedrijf. Dat was ook een tegenvaller en dat is één van de oorzaken dat mijn vader in de zorgen kwam. Het aanbod liep terug doordat mensen geld hadden om nieuwe schoenen te kopen en toen zat hij erg in de war van: wat moet ik met die mensen, want die moeten ontslag krijgen. Maar waar moeten die mensen terecht? Die hadden een vak.
- I-1: Wanneer begon dat te spelen ongeveer?
- G: Nou, toen er eigenlijk welvaart kwam.
- I-1: De jaren 60?
- G: Toen kwam de Van Haren en de Bata. En er waren goedkopere schoenen te koop. En die werden niet meer aangeboden. Dus mijn vader verzoon van alles, maar die zat zwaar onder de stress. En

- toen had hij het bedrijf verplaatst naar de Hogewoerd met een visie van: daar ligt de toekomst, en die toekomst die stortte gewoon in, want er was geen aanbod van werk. Dus dubbel: ik moet echt die mensen gaan ontslaan en de zorgen van een nieuw pand. Want hij had een oud pand gekocht, Hogewoerd 50, en dat stortte ook in elkaar. Dat moest helemaal nieuw.
- I-1: En waar is dat ongeveer, Hogewoerd 50?
- G: Tegenover de Koenesteeg. Ik ben gastvrouw geweest onlangs bij monumentenzorg tussen de Open Monumenten. Daar heb ik dus in Hogewoerd 65 gezeten. Om Leenaars dus te vertellen over het geboortehuis van Piet Paaltjens, de dichter. Daar heb ik tegenover gewoond. Je had daar dus op een bepaald moment een garage van de familie Schrijvers en Stallinga. Dat was dus met een pomp van Esso op de Hogewoerd. Waar nog de tram reed. Vier huizen daarvoor was dus ons woonhuis. En mijn vader had nog wat panden aan de overkant, 67.
- I-2: Had hij die ook gekocht?
- G: Mijn vader, ja, in de goede tijd.
- I-1: En wanneer is de zaak verhuisd?
- G: Toen de tweeling kwam en mensen geen arbeidsruimte meer kregen om die schoenen te repareren, toen is die verhuizing naar de Hogewoerd gegaan.
- I-1: Welk jaar moet dat ongeveer geweest zijn?
- G: Nou, ik denk dat dat '58 was.
- I-1: En hij is in '60 overleden?
- G: Ja. Vreselijk! En ik weet wel dat mijn broer en ik naar een film gingen, want wij konden het allemaal niet aan, Kennedy was dat jaar daarna overleden, en toen zei mijn broer: "Ik ga naar de film, ga je mee?" En toen werd de film gestaakt omdat Kennedy werd vermoord.
- I-2: '63 was dat.
- I-1: Maar hoe was het leven aan de Nieuwe Rijn?
- G: Dankbare mensen, die werden geholpen.
- I-1: Maar eerst de oorlog. Daar heeft u dus niet veel bewust van meegemaakt?
- G: Niet veel. Ik weet dat ik rondscharrelde tussen die werkmannen. Ik heb ook tuberculose opgelopen.
- I-1: Hoe ging het met het bedrijf in de oorlog?
- G: Goed. Dankbare mensen, die geholpen werden door mijn vader. En het lijntje naar opa, de veiling; er waren ook nog wel eens snijbonen in het zout bij de veiling. Hij had wel wat te bieden aan de arme mensen. En ik ben er wel overal op aangesproken dat mijn vader zo'n goede man was. Moeder ook.
- I-1: Dus redelijk makkelijk door de oorlog gekomen? Geen honger gehad?
- G: Nee! Mijn vader kon ruilen. En oma Vos, die woonde om de hoek, waar een aantal winkels in het eerste deel van de Kraaierstraat zaten. Daar had je een sigarenzaak, een wijnzaak, een banketbakker, een schoenmaker, Matze. Nou, dat waren allemaal winkels, die hele Kraaierstraat. Aan het begin van de Kraaierstraat heeft een politieagent het verkeer geregeld. Dat was een straat, de Kraaierstraat, druk, met drie kruisingen.
- I-2: Moet je nou komen.
- I-1: En de [Kraaier]brug, daar kon je nog met een auto overheen.
- G: Ja, ik heb onlangs gezien dat iemand dat weer probeerde en die heeft zijn hele voorkant in elkaar gereden. Oma die woonde dus op de eerste etage boven een sigarenzaak in de Kraaierstraat. Dus de vader en moeder van de Vossen-kant. Mijn vader heeft in de oorlog op de eerste etage zitten loeren. Je had de familie Groenewegen, dat waren ook foute mensen, en die vervoerden voor het Duitse leger graan naar Amsterdam. Dat waren beurtschippers. De broers Bury en Piet. Mijn vader ging bij oma zitten, gordijnen dicht en dan keek hij of er mensen waren, die daar liepen te sjouwen met graanzakken. En als dat dan volgeladen was in die schuiten, dat werd er allemaal in gedaan en dat ging naar Amsterdam, en dan lagen die schepen soms twee, drie dagen onbewaakt maar wel volgeladen met voeding voor de Duitsers. En dan liep mijn vader met twee man naar beneden. En die hadden een ingenieus dingetje uitgevonden. Je kent de kaasboeren wel. Maar mijn vader had iets uitgevonden met een soort mondje, die kon je

tussen de jute zakken in friemelen. Dan kon je die zakken een beetje of die jute een beetje uit elkaar duwen. En dan kon dat schepje er in. En dan kon daar onder een emmertje. En dan lieten ze de balen allemaal een beetje leeglopen. Niet echt veel leeglopen. Een klein beetje, anders viel het op. Ik sprak laatst iemand en die had een wonderlijk verhaal. Die zei: "Mijn vader die hielp mensen." Ik luisterde ernaar en ik wist wel hoe zijn achternaam was. En dat was een melkboer van de Doezastraat. Iedere Leenaar weet wie dat is. En die heette De Geus. Hij is fysiotherapeut geworden. De kinderen hebben allemaal gestudeerd. In ieder geval, die vader was melkboer. En hij zat een beetje op te scheppen over zijn vader, want dat zo'n held was en mensen had geholpen. En toen zeg ik: "Zo, jouw vader was een held." Ik zeg: "Mijn vader was een dief." Dat vond hij heel raar, dat ik dat zei. Toen heb ik het ook uitgelegd. Ik zeg: "Niet voor zichzelf of voor ons. Hij had daar een trucje op gevonden. En dat heeft jarenlang geduurd."

I-2: Waar gebruikte hij dat graan voor?

G: Dat werd, brood gebakken, Uiterstegracht, Middelstegracht, gewoon mensen...

I-2: Dat verkocht hij dan?

G: Nee, mijn vader gaf het weg. Als wij te eten hadden met zijn drieën, dan was dat al genoeg. En mijn tweelingzusjes die zijn na de oorlog geboren, dus. En mijn vader heeft ook in zijn goede periode bij de buurman een deal gesloten, dat was een wijnhandelaar, Filbri, dat was ook een beetje sjiek, dat waren bejaarde mensen, die woonden op 81, en die hadden achter dat pand, hadden die een tuin die doorliep naar de Middelstegracht. Dus wij waren in de leeftijd dat we wilden buiten spelen en mijn vader kocht eigenlijk het recht om die tuin te gebruiken. Die oudere mensen die hadden daar niks aan en mijn vader beloofde dat te onderhouden. Dus wij kregen ineens kippen en een schommel. Dat is dus achter het huis van de burens. Dat huis van ons zelf was al helemaal in bedrijf als schoenmakerij.

I-1: Je had toch ook die koeltoren, daar in de Nieuwe Rijn?

G: De Zuid-Hollandse Bierbrouwerij! Dat was weer ietsje naast Filbri [nr. 82]. En dat waren weer mensen van mijn leeftijd, de kindertjes.

I-1: En was daar ook bedrijvigheid in die tijd?

G: Niet dat ik mij kan herinneren. Ik ben er wel veel binnen geweest. Maar het was een donkere stinkende bier ..., het was niet leuk. Maar er woonden ook mensen. Wat ik me wel herinner is dat er op een onbewaakt ogenblik dacht ik: ik vind het hier niet meer zo leuk, ik ga naar mijn opa en oma. En die woonden destijds op Herenstraat 76. Dus opa en oma Loef, waar ik gruwelijk verwend werd. Dus ik vatte het plan op – ik was vier jaar – ik ga naar mijn oma. Daar vond ik het veel leuker dan in die schoenmakerij. En mijn ouders hadden geen telefoon. Niemand had dat. Dus ik was op een bepaald moment zoek. Maar ik was, heel ondernemend, naar opa en oma op de Herenstraat gelopen. Dat kan je je ook niet voorstellen. Als je al die kruisingen nu ziet. Maar ik wist de weg. Ik was er al zo vaak geweest. En ik kwam bij opa en oma. Paniek!!! Opa op de fiets naar de Nieuwe Rijn. "Ben je niemand kwijt?" "Nee." "Nou, we hebben haar gevonden."

I-1: Heeft u iets van de bombardementen meegemaakt?

G: Nee, ik weet wel, via mensen die iets ouders zijn dan ik, dat het oude ziekenhuis gebombardeerd werd, waar nu Volkenkunde zit. Mijn zwager, die was iets ouder, die wist daar wel wat van.

I-1: Maar zelf niks van gemerkt.

G: Maar ik in '40 ['44], nee. Maar de opwindings van het station was er. Daar heb ik wel iets van meegekregen. Maar wat er nou was, ik werd er buiten gehouden. Ik weet wel dat ik altijd moest zwijgen als er mannen kwamen vragen en zeker mannen met zulke petten. Daar mag je niet mee praten. Want als kind ben je nog meer onbevangen. En dan ga je gewoon zeggen: "Daar onder de trap, daar zit iemand." Als ze daarnaar vroegen, had ik dat rustig gedaan.

I-2: Was dat zo?

G: Ja, dat was zo. Wij hadden onderduikers, ja. Maar in zo'n grachtenpand had je allerlei mogelijkheden. Dat waren mannen die uit het zicht moesten voor een korte periode.

I-1: Geen joden?

- G: Nee, geen gezinnen. Gewoon af en toe een man, die wat uit had gevreten of die naar dienst moest. Dat is geen heldenverhaal. Maar er zaten wel mensen en ik weet precies waar, maar dat mocht allemaal even stil gehouden worden.
- I-2: Dat was het verzetswerk van uw vader?
- G: Ja, zo kan je het noemen. Hij had het vreselijk druk hoor. Vreselijk druk.
- I-1: Schoenen was in de oorlog een gigantisch probleem.
- G: Ja, mensen liepen op klompen met stukken autoband er onder. En hij heeft werkelijk en dat doet me nog wel goed, dat ik hele oude bewoners van die grachten, dat ze zeiden: "Ben jij een kind van Ton Vos." En dan zei ik: "Ja." "Die heeft ons er doorheen gesleept." En dat hoor ik graag. Die mensen zijn er allemaal niet meer. Maar ik heb wel eens op een bus zitten wachten, dat iemand mij herkende, zo van: "Ben jij niet de dochter van...." "Ja." En dan hoor je een verhaal over je ouders en dat doet je goed.
- I-2: Hoe was de Nieuwe Rijn? Waren er winkels?
- G: Nee, de Nieuwe Rijn was eigenlijk een beetje een afspiegeling van spaarzaam (?), een drukkerij, die Zuid-Hollandse bierbrouwerij, nog een geboortekaartjesdrukker, en het Lisser Veerhuis. Hier zat Groenewegen, die had dan een beurtvaart op Amsterdam, maar naast ons op de Nieuwe Rijn zat het Lisser Veerhuis [waarschijnlijk wordt bedoeld het Bossche Veerhuis, nr. 75; het Lisser Veerhuis was op de Lage Rijndijk] en die deed dan bodediensten eigenlijk. Dus meer kleinere schepen, waar aangemeerd werd op de Nieuwe Rijn en die zorgden er dan voor dat kleine winkels bevoorrad werden met wat weet ik ook niet.
- I-1: In de stad?
- G: In de stad. Dat zal geweest zijn vier huizen richting Hooigracht. En dan had je families met kinderen. En je had natuurlijk ook die straatjes waar vooral opa Vos met zijn zogenaamde chic, heel erg op tegen was als ik met kinderen speelde uit die buurten.
- I-2: Middelstegracht, Uiterstegracht?
- G: Ja. Dan zei opa: "Met die kinderen gaan wij niet spelen, want dat zijn ordinaire kinderen." En dan kwam zo'n moeder verhaal halen bij mijn vader: "Wat denk hij wel dat hij is? Zijn mijn kinderen niet goed genoeg om met jouw kleindochter te spelen?"
- I-1: Wie zei dat?
- G: Buurtbewoners. Als ik met een meisje speelde en ik had gezegd: "Ik mag niet met jou spelen, want jij bent ordinair". Dan ging zo'n vader verhaal halen.
- I-1: Maar er was wel verschil in stand, zeg maar, tussen de Nieuwe Rijn en...
- G: Oeeeeeeeeeee, opa noemt dat graag.
- I-1: Maar het was allemaal net om de hoek, toch?
- G: Het was net om de hoek. Daar zaten ook de spannende kinderen. Met de snottebellen. Dat vond opa helemaal niks.
- I-2: En uw ouders?
- G: Nou, mijn moeder was van zeer eenvoudige komaf, omdat mijn opa bij Sijthoff werkte. En oorspronkelijk uit de groente kwam. Maar het waren wel mensen die heel zuinig leefden. Ik had een oom Nelis, die is in de crisistijd naar Amerika gegaan. Om zijn geluk daar te zoeken. Het was één van de broers van mijn opa. En dat was zo'n hobo. Hij was vrijgezel en hij trok door Amerika en hoe deed hij dat? Hij sprong op treinen. Op hele oude films kan je wel zien hoe die mensen leefden. Hij is teruggekomen uit Amerika. Hij zag overal geld in. Er is een foto van hem gemaakt op een oude kalender over Leiden. Daar staat hij met een arm vol: De Lach, de Piccolo, de krant, tijdschriften. Een hele arm vol, die allemaal door die lange arm aan het publiek getoond werden. Oom Nelis verkocht na zijn terugkomst uit Amerika tijdschriften bij het station. Je had nog geen Bruna, je had op het station nog geen winkels, waar mensen een nieuw dagblad konden kopen. Dat konden ze bij hem kopen. Hij verkocht de feestwijzer van 3 oktober. En die man is zo zuinig geweest. Die haalde dan bij het Leidsch Dagblad de oude kranten op, die vouwde hij open, daar hielp de hele familie aan mee, dan was het een open blad en dan werd er één ingelegd voor de groenteboeren en visboeren en die verkocht hij weer, die oude kranten, aan mensen van de markt. En toen wij deze boot bouwden [de geïnterviewde woont op een woonboot], toen waren

wij heel erg jong, mijn man en ik, en wij kregen de gelegenheid om een ligplaats in te nemen ook weer bij familie achter de Engelbertha Hoeve. Dus in het zelfde water [de woonboot ligt in de Rijn ter hoogte van de Haagweg]. Daar hadden mijn oom en tante een tuinderij. En wij waren watersporters. Dus wij zaten al met het plan: zouden we een woonboot willen? Maar waar moet je er dan mee naar toe? En toen werd het concreter. En toen zeiden we: "We gaan vragen of we daar een woonboot neer mogen leggen. En dan gaan we hard werken en dan gaan we die boot als er geld is opbouwen." Dus deze boot is 60 jaar oud. En die is eigenlijk door vrienden en mijn man en mij gebouwd. En daar neergelegd totdat de gemeente een brug nodig had van de Stevenshof naar de Rijndijk [Stevensbrug, in gebruik gesteld 24-11-1989]. Precies op die plek van de Engelbertha Hoeve. Er werd een brug gebouwd, niet voor auto's maar voor bussen, en toen moest deze boot versleept worden naar hier.

I-1: Dus dat is niet zo heel lang geleden?

G: 40 jaar.

I-1: Jaren '80, ja.

G: Ik weet nog wel dat hij geopend werd, dat station De Vink, door mijnheer Van Rij. Die was wethouder hier.

I-2: Dat was in de jaren '70?

G: Nee, '80. Ik geloof dat de Stevenshof 30 jaar bestaat. Nou, die mensen die kwamen bij mij in de winkel. Dus de wethouder, mevrouw Van Rij was tandarts. De moeder van de wethouder. Ja, wij zaten eigenlijk dicht bij het vuur, in zoverre dat mensen weinig referentiekader hadden. Dus ik kreeg van mensen die bij ons kochten eigenlijk tips of mededelingen, die die mensen ook wel soms wilden luchten, als een huwelijk niet goed ging, dan werd dat besproken als de winkel bij mij leeg was. Dat was een soort: je was mijn familie.

I-2: Sociale functie.

G: Sociale functie zeker. Mensen die konden hun verhaal vaak niet kwijt. Bij mensen die werkten voor hun of ....

I-1: Maar, de zaak, wanneer ...

G: In '66 hebben wij de zaak overgenomen.

I-1: Uw man werkte daar al?

G: Ja. Maar mijn schoonmoeder, die was negen [=zes] jaar ouder als mijn schoonvader, en die kreeg door het lange staan en de kou allerlei klachten. Toen ze tegen de 60 aan liep. En toen werd geopperd: "Jullie kunnen." Ja, we hebben hem niet gekregen. "Hem overnemen." Maar iedere week 60 gulden betalen voor de pacht, of weet ik veel. En dat hebben we toen gedaan. Ik zou het nooit meer doen.

I-1: Nee?

G: Kijk, ik kende daardoor heel veel mensen in Leiden, belangrijke mensen. Ik heb mijn eigen lichaam verwaarloosd. Ik was veel te zwaar. Ik had een staand beroep. En we werkten 80 uur in de week. En ik heb het verschrikkelijk koud gehad. Ik had beter een mooie mevrouw kunnen spelen met een vaste baan en een goed pensioen als dat ik zzp'er was. Want toen de zaak op zijn hoogtepunt was, een goed beklante zaak, wij hadden een goed inkomen. We konden ieder jaar naar Amerika. Toen waren er geen liefhebbers om die zaak over te nemen. Ik begreep er niks van. Ik begreep niet waarom die mensen die zaak niet kochten. Nu snap ik het wel.

I-1: En toen liep die nog goed ook?

G: Juist. Toen begon die helemaal omhoog. Ik heb hier krantenartikelen. We hebben in landelijke bladen gestaan. Omdat we door de supermarkten een richting werden in geduwd van: ga dan maar specialiseren, want je kan niet tegen die grote jongens op. Maar je kan het wel zoeken in de verfijning. En toen zei iemand: "Ik neem jou mee." Tegen mijn man. "Ik haal altijd kaas in de Hallen van Parijs. En ik heb daar dingen gezien, in die Hallen, een groothandelsmarkt, die zou jou heel erg te pas kunnen komen. Want je hebt het publiek al, die vlees bij jou kopen. Maar als jij die bijzondere etenswaren gaat halen in Parijs...." Kijk, je kan het niet kopen bij de Macro, je kan het niet kopen bij de Hanos, bij de Sligro. Dat zijn eigenlijk leveranciers voor voetbalkantines. Maar een verfijnde paté of een foie gras of wild, dat was niet zo dik gezaaid. Wij zijn toen in de

- patés gedoken. En we maakten nog steeds 66 artikelen zelf. Ik heb een catalogus waar ze allemaal in staan. Negen soepen en ...
- I-2: Wanneer bent u in de zaak gaan werken? Was dat in 1966?
- G: Ja.
- I-2: Het was in bezit van uw schoonouders en u heeft dat gehuurd?
- G: Die heeft het gehuurd van wat nu Portaal heet. Maar dat heette vroeger De Sleutels of weet ik wat, en we begonnen met een huur van 12 gulden per week. Heel in het begin betaalden we 6 gulden 15 per week. En toen we eruit gingen, betaalden we 1200 Euro.
- I-1: Voor het hele huis?
- G: Ja. We zijn later gaan verhuren boven, want dat stond leeg.
- I-1: U heeft daar zelf nooit gewoond boven?
- G: Nee, mijn man wou niet uit die woonboot.
- I-1: En boven stond het leeg dus in het begin?
- G: Ja. We hebben zeer veel mensen, die nu in de regering zitten, als student bij ons boven gehad.
- I-1: Zoals?
- G: Alexander Pechtold.
- I-1: Heeft hij daar gewoond?
- G: Ja; ik ben nog op zijn trouwerij geweest. Ja, huis aan huis werd dat verhuurd. Ook het Plantsoen. Op een goed moment dacht ik: verrek joh, dat is die jongen van de tartaar en die kan ik en die kan ik. En dat kwam bij ons in de winkel omdat ze in die grote studentenhuizen op het Plantsoen woonden.
- I-2: Alexander Pechtold woonde op de Kraaijerstraat 27 op een gegeven moment?
- G: Nee, hij woonde boven het hofje van de Remonstrantse gemeente [doopsgezinde gemeente]. De ingang was het Betlehemhof op het Levendaal. Dat was dus een hoek, waar ook een sigarenwinkel in zat, in de Kraaijerstraat.
- I-2: Mag ik even terugkomen over uw zaak? Er is een hele periode voor. U bent in 1940 geboren en kunt u iets vertellen over het gezin waar u uit komt? Was het gezellig? Was het leuk? Waar bent u op school geweest?
- G: Drukke ouders.
- I-2: Drukke ouders ja.
- G: En dat is ook een nadeel van een bedrijf aan huis. Op de Nieuwe Rijn. Dat is de opgroeitijd van mij. En als het me niet beviel, dan ging ik naar mijn oma in de Herenstraat.
- I-2: Voelde u zich ook een beetje door uw ouders in de steek gelaten?
- G: Nooit!!! Ik ben gepamperd en verwend.
- I-2: Als compensatie?
- G: Nee, niet als goedmakertje, maar als ik in zicht was, dan vond ik het eigenlijk wel leuk tussen al die mannen. Dan had ik het wel naar mijn zin. Ik kreeg goed te eten.
- I-1: Want vroeger was het zo, vrouwen, zodra ze gingen trouwen bleven ze thuis en deden ze het huishouden. Maar voor vrouwen die een eigen bedrijf hadden, was dat heel anders.
- G: Het was vanzelfsprekend dat je trots was, wij zeker, als kinderen van ondernemers, en dat de kans er was, dat je de zaak over kon nemen.
- I-1: Maar de vrouwen werkten gewoon fulltime mee?
- G: Het sprak vanzelf. Het is een symbolisch verhaal. Mijn dominerende schoonmoeder, die was al wat ouder dan mijn schoonvader, en die had echt het heft in handen, en toen die zaak rond was en we zouden voor een bedrag dat pachten, toen gaf ze mij als een symbool de portemonnee. Zo'n grote portemonnee aan een ketting. Dan moest ik er voor zorgen dat er op maandag altijd bundeltjes in zaten met geld. Want dan gingen de mannen naar de veemarkt op de Beestenmarkt. En dan gingen ze met de boeren onderhandelen over die koe koop ik van jou. En in de cafés werd dan betaald en wat gedronken. Allemaal mannen op klompen. En de slagers die dan nog zelf slachten, weliswaar op het slachthuis, die moesten met die boer afrekenen in contanten. Dus ik kreeg die portefeuille van mijn schoonmoeder. "Zo", zegt ze, "dan moet je iedere maandag zorgen dat die gevuld is, want dan kan hij kopen." En toen zei ik: "Nou, dat kan

- toch ook via de bank?" Ze zegt: "Nou, als je wilt dat je man belachelijk wordt gemaakt, dan moet je zeggen: mijn man betaalt die koe per bank. Want dan word je zo uitgelachen." Dan werd er gezegd: "Heb je geen echte centjes dan?"
- I-1: En over welk jaar hebben we het dan?
- G: '66 toch.
- I-1: Maar moeder in de zaak, hoeveel werkte zij?
- G: Mijn schoonmoeder heeft mij ingewerkt.
- I-1: Nee, maar uw eigen moeder.
- G: Mijn eigen moeder, die heeft zolang meegeholpen in de schoenmakerij.
- I-1: Wat deed zij dan voor de zaak?
- G: Nou, lijmen bijvoorbeeld.
- I-1: Gewoon echt het werk?
- G: Schuren. We hadden een machine, daar konden vier mensen achter staan. De één die vlakke dan een zool af en de ander die maakte hem rond. Er waren allerlei mogelijkheden om een schoen te repareren. Ook stikken met een naaimachine.
- I-1: En wassen en koken?
- G: Nee. Er liepen wel drie mensen in de huishouding bij ons.
- I-2: Meisjes?
- G: Ja, meisjes gewoon. En moeder had het heft in handen daar boven. Op het laatst waren er natuurlijk vijf kinderen en als er koffie gezet moest worden dan moest dat allemaal voor die mannen beneden rondgebracht worden.
- I-2: Dat deden de meisjes dan?
- G: Dat deden de meisjes. Maar moeder deed het zelf ook. Die hielp ook wel mee.
- I-1: Maar de meisjes voedden ook de kinderen op of zorgden voor de kinderen?
- G: Ja. Als we niet op school waren, dan werd er wel voor ons gezorgd. Heel en passant werd ik opgevoed.
- I-2: Bent u zelf ook actief in de zaak geweest, als kind al?
- G: Toen het slecht ging, wilde ik niets liever dan mijn ouders helpen. En destijds droegen de mensen nylonkousen. En dan zat ik in een klein deel van de winkel met een machientje de ladders op te halen. Mensen kregen dan een klein ongelukje met een paar nylonkousen en die waren in die tijd veel te duur om weg te gooien en nieuwe te kopen, dus dan bracht je ze naar een schoenenwinkel, schoenmakerij, en die repareerde dus de ladders. Nou, dat kan je niet meer vertellen aan iemand. Die snappen dat niet; wat bedoel je dan? Ik heb het naaldje nog.
- I-1: En dat deed je als kind. Hoe oud?
- G: Voor we trouwden, toen we de zaak overnamen. Ik heb nooit een werkgever gehad. Ik ben nooit in loondienst geweest.
- I-1: Wel op school gezeten?
- G: Ja, ik heb twaalf jaar de huishoudschool gedaan. [grapje]
- I-2: Waar heeft u op de Lagere School gezeten?
- G: Bij de Christelijken. Aanvankelijk op de Hooglandse Kerkgracht, school met de bijbel. Met dat poortje. En die school, die kreeg zoveel toevlucht, van kinderen uit de Haarlemmerstraat, allemaal kinderen van ondernemers. Jilleba, Knechtel, allemaal kinderen van nette gezinnen. En daar werd ik dus ook neergezet. En dat is de oorzaak van een vreselijke frustratie van mij geworden. Er zaten allemaal hele brave kinderen, van Den Heeten en van Schaals, van Karstens, de notaris. En die zaten daar elke maandag braaf hun versje op te zeggen. Maar ik ben helemaal niet in die christelijke opvoeding meegesleept door mijn ouders. Dus als ik maandags de beurt had om een versje op te zeggen..... Dan werd je echt onder druk gezet.
- I-1: En dat snap je dan niet.
- G: Ja, ik was een spontaan kind; als ik 's maandags op school kwam dan zei ik: "Ik heb twee ijsjes gehad." En dan werd er al zo gekeken van: "Hoezo?" Het was zondag! Eén van mijn opa en één van mijn vader en dan was ik helemaal trots dat ik dat gekregen had. En ik flapte dat er uit. Die reacties van die kinderen: "Hoe kan dat nou?" Dat zijn allemaal deuken, die ik heb.

I-1: Dat was de Lagere School?

G: Dat was de Gereformeerde Opleidingsschool. En daarna de ULO.

I-2: Waar was dat?

G: Om de hoek. De Kaasmarkt.

I-1: En daarna in de zaak werken?

G: Ik heb alleen maar in de zaak gewerkt en op school gezeten.

I-1: Dus tot aan de eigen zaak, de zaak van vader?

G: Ja. Dus alleen maar in de familie gewerkt. Maar elke dag!

I-1: Ook in schooltijd?

G: Nou, ook wel geholpen, maar heel dienstbaar. Je werd op de padvinderij gezet en alles wat mijn vriendinnetje deed, dat was de zondagsschool, dan ging ik ook wel mee. Maar daar werd je netjes opgevoed en in de padvinderij geplant als kabouter en later padvinder en dan was je ook weer dienstbaar aan andere mensen. Want dan ging je heitje voor een karweitje doen. Ook al een verdwenen term. En dan kreeg je een kwartje voor een goed doel. Zo ben ik opgevoed. Het Rode Kruis stond bij ons heel hoog in aanzien. Zelfs zo, dat het nu nog een legaat heeft van mijn erfenis.

I-1: En toen dus eigen zaak.

G: Nou, je krijgt dus, dat heb ik onlangs weer gehad, een déjà-vu. Je neemt een zaak over die goed loopt met mijn schoonouders aan het roer. En dan kom jij als jong echtpaar in die zaak. En dan krijg je de kritiek van klanten die wegliepen omdat hij het anders deed dan zijn vader. En dan denk je: "Het zal toch niet zo zijn dat ik een zinkend schip over heb genomen?" Dus je gaat extra compenseren door je best te doen. En steeds meer maken en steeds meer luisteren naar de klanten wat ze willen. En daardoor is ook dat vreselijke harde werken eigenlijk op je pad gekomen. En achteraf, nogmaals, ik ga er nu pas over nadenken, waarom moest ik zo nodig in het zwaarste beroep wat er is?

I-1: Want jullie hebben allebei heel veel gewerkt.

G: Ja, als één van ons tweeën, dan hadden we wel een meisje in de winkel, naar het toilet ging, dan werd er zo gekeken: "Waar is ....." Je was altijd in die zaak. En beschikbaar.

I-2: Hoeveel uur in de week, zo'n beetje?

G: 80 uur.

I-1: Uw man ook?

G: Nog meer.

I-1: En dan krijg je op een gegeven moment kinderen?

I-2: Wanneer bent u getrouwd?

G: Ik ben in de Sieboldstraat gaan wonen, want die had mijn schoonvader als tweede zaak. Ook weer zijn vader weer opgevolgd in de oorspronkelijke slagerij van De Roode in de Sieboldstraat. Daar kwam een Friese slager met gezin wonen. En die mensen hadden geen aansluiting in de buurt. Die mevrouw met name, die vond het helemaal niks, die platte Leienaars. Maar haar man was de slager die daar zetbaas was. En die mensen wilden terug naar Friesland. En wij hadden al heel lang kennis aan elkaar. Wij waren verloofd. En toen zeiden we: "We kunnen natuurlijk boven de zaak in de Sieboldstraat gaan wonen." En toen was, als je trouwde, 20 jaar, was gewoon normaal. Ik was 22, toen was ik al moeder. En zo heb ik een paar jaar gewoond tot de woonboot.

I-2: En in welk jaar bent u getrouwd?

G: In '60, toen was ik 20.

I-1: En in '62 moeder geworden, toen werkte u nog bij uw vader en uw man bij zijn vader?

G: Nee, mijn vader is in '60 overleden. Mijn moeder heeft geprobeerd die schoenenzaak, schoenenwinkel, schoenmakerij, nog nieuw leven in te blazen. Maar dat lukte niet. En daar heb ik haar al die jaren haar geholpen. Tot dat we in '66 .....

I-1: En tussen '60 en '66?

G: Heb ik alleen maar bij mijn moeder gewerkt. En af en toe ingesprongen met de Kerst bij de slagerij. Geen baas gehad.

- I-1: Maar bij uw moeder?
- G: Nou, dat is teruggelopen van zeg maar zeventien man personeel naar twee.
- I-1: En dat heeft wel tot '66 geduurd?
- G: Ja, maar mijn vader had aan de overkant ook nog wat pandjes. En die is overgegaan, die schoenmakerij, naar Hogewoerd 67. Maar niet meer met mijn moeder. Maar de machines en alles. En mijn man werkte bij zijn ouders. Maar als er weer bonje was, dan had hij wel een baantje. Want hij is dikwijls niet zo leuk behandeld. Door zijn moeder met name. Toen wij succesvol werden en heel gespecialiseerd waren, toen kwam mijn schoonmoeder in al haar waardigheid een keer in de winkel. En ze werd aangesproken door een mevrouw die haar nog kende als vorige eigenaresse. En die mevrouw maakte haar een compliment. "Wat hebben uw zoon en schoondochter een leuke zaak ervan gemaakt." Toen zei mijn schoonmoeder de historische woorden: "Ja, dat is wel zo, maar dat is voornamelijk te danken aan mijn schoondochter." Dus haar zoon, mijn man, ja, een artikel.
- I-1: En wat we vooral willen horen is het verhaal van de slagerij in de Kraaijerstraat.
- G: Daar ligt mijn, ons leven. Mijn man was dus de derde generatie. Nogmaals, het is geëindigd ook met ons, met frisse tegenzin. Want wij wilden vanwege het succes nog helemaal niet ophouden. Maar inmiddels was mijn man de 65 ruim gepasseerd en ik zat er ook tegenaan te hikken. Dat we dachten: nou, iemand die een winkel zoekt, deze is te koop. Dus wij meldden dat aan.
- I-1: Over welk jaar hebben wij het dan?
- G: 2005. En toen zaten we er vanaf '66 in. Dus dat was bijna een rond getal. Maar mijn man, die was wat minder aan het worden. En nogmaals, het was een zwaar leven. Het was koud en langdurig en door die eigen fabricatie maakten we te veel uren. En dat is het struikelblok geweest om die zaak met die goeie cijfers te kunnen verkopen, want de mensen beseften wel degelijk, jonge slagers onder andere, dat ze minimaal hetzelfde moesten werken als wij deden qua uren en daar heeft niemand meer zin in. En dan valt ook dat eergevoel van je af: wij zijn de derde generatie, maar de potentiële kopers die hebben dat helemaal niet. Die kopen een winkel. Een bekende winkel, maar dan zal je toch moeten continueren eigenlijk wat de vorige slager daar aan het doen was. Kunnen ze helemaal niet meer aan voldoen. En toen 14, 15 jaar geleden, toen dat zover was, begreep ik het helemaal niet. Ik dacht: hoe kan dat nou? Wij hebben een heel goed inkomen uit die zaak. Dat kan toch voor jonge mensen ook wel interessant zijn? Maar ik vergat dat helemaal, die lange uren. Dat hoorde er bij. Nu begrijp ik het veel beter. Dat zie ik aan mijn kinderen en mijn kleinkinderen. Die zeggen dan: 36 uur, liever nog 30. De meisjes die doen parttime. En dan word ik heel cynisch. Dan zeg ik van: "Goh, werk je 25 uur in de week?" En dan zei ik: "Er waren dagen bij dat ik dat op één dag werkte." Dat kan niet, want je hebt maar 24 uur [lachen]. Nee, begrijp je? Het dedain van: nou ja, waar maak jij je nou druk over? Dat is een hele andere insteek.
- I-2: Mag ik vragen naar het jaarinkomen? Kunt u iets zeggen over de omzet? Cijfers, om een beetje een beeld te krijgen.
- G: Wel ongeveer. Ruim boven modaal, maar boekhoudkundig heb ik zelfs geen cijfer in mijn hoofd. Ik kon ieder jaar naar Amerika. Dan deden we gewoon de winkel dicht. Want dan waren er zoveel mensen weg. Dan had het gewoon geen zin. De universiteit, de rechtbank of noem maar op, als die klanten op vakantie waren, minimaal een maand, dan kan ik net zoveel mooie dingen neerzetten als ik wilde, maar de mensen waren er niet. Dus wij gingen altijd een maand op vakantie.
- I-1: En dan was de zaak dicht ook?
- G: Dan was de zaak dicht. En het sneue eigenlijk van het verhaal is, als je zzp'er bent, dan krijg je geen vakantiegeld; als je dicht bent, heb je een maand geen inkomen. Dus ondanks die mooie cijfers had je toch heel veel vaste kosten. De elektriciteit begon echt alarmerend te worden. Hoe groter die koeling, die diepvries en de verlichting werd. Rekeningen van 1200 aan de NUON!
- I-1: Laten we bij '66 beginnen. In '66 was het nog een gewone slagerij?
- G: Ja. Het is net de periode geweest dat wij het overnamen van pa en ma De Roode en toen was de winkel zo gedateerd. Die hadden nog ijsstaven voor de koeling. Je begrijpt wat dat waren?

- Zomers moest je ook op zondag als slager thuisblijven. Want dan kwam de man met de ijsstaven om je koeling te continueren. Dus wij hebben die zaak overgenomen. We hebben hem niet cadeau gehad. Maar toen zeiden we: ja, dat moet toch allemaal elektrisch.
- I-2: Mag ik even tussendoor? U had het over het overnemen van de zaak. Heeft u de zaak overgenomen?
- G: Het pand was huur. Van De Sleutels, weet ik waarvan. En het was een bescheiden huur van 6 gulden in de week. Op een kaart; kreeg je een stempel. En toen wij er mee stopten 1200 Euro per maand voor het hele pand. En toen waren we ook genoodzaakt de bovenste etages te gaan verhuren. Daar werd niks mee gedaan. En wij wilden alle twee hier [de woonboot] wonen en blijven wonen en niet boven de zaak. Want het was al erg genoeg dat we zoveel uren maakten. En als je er boven woont, dan ga je toch nog even kijken of de temperatuur wel goed is.
- I-1: In '66 begonnen als een gewone zaak.
- G: Ja, wel modern ingericht met elektra zoals ik al zei voor de koelingen. En de nieuwe toonbank gekoeld. Een vrij kleine winkel, maar een goede klandizie. Door allerlei eisen steeds aangepast aan de wet, dus je moet niet meer een plafond hebben van hardboard, zeg maar, maar dat moet tot in het extreme eisen. Ik heb hier in Zuidwest meegemaakt dat er een roestvrij stalen plafond in moest. En toen dacht ik: zijn ze nou helemaal gek? Je gooit toch geen ballen gehakt tegen het plafond! Ja, dan heb ik een levendige fantasie. Maar ja, tot een zekere standaard kan je daar aan meedoen. Toen we het overnamen, hadden we twee stopcontacten. En dan krijg je je pin, je snijmachines, drie stuks. Je krijgt je koelingen. Dus er kwam een firma, een installatiebedrijf, dat ging even 20 stopcontacten er bij maken. En toen dat allemaal afgerond was en we voldeden aan alle eisen, toen ging de leeftijd meespelen en toen dacht ik: het is toch een prachtige kans om dit over te nemen. Het is helemaal compleet.
- I-1: En in het begin, was het publiek gemiddeld, zeg maar?
- G: Nee, we hadden al die notabelen als klant.
- I-1: Dus het was wel al een beetje gericht op .....
- G: Het was superkwaliteit. Die Jan de Roode, die je daar nog op de foto hebt, die ging met de heer Van Wingerden van de Hoge Rijndijk, ook een slager [W.M. van Wingerden, Hoge Rijndijk 98], naar de Beestenmarkt waar de koeien stonden, elke maandag met een dikke portemonnee, ging hij kopen wat er nodig was. Zoveel varkens, één of twee koeien. Voor zo'n kleine zaak is dat al heel wat om dat wekelijks om te zetten, want dat zijn beesten hoor. En dan kochten ze wat ze nodig hadden. Ze betaalden vooraf. Ieder voor zich. Die mannen waren bevriend. Dan ging dat linea recta naar het slachthuis. En geslacht kwamen die beesten in vieren terug. Varkens in tweeën en koeien in vieren.
- I-1: Dus er was een hele werkplaats achter?
- G: Nou, daar wil ik ook nog even op terug komen. Eén van de voordelen had geweest, als onze zaak was verkocht, dat er een hele installatie was om al die ambachtelijke producten te maken. Daar bedoel ik dus mee: een grote werkplaats, een grote koelruimte voor de producten, en de mogelijkheid om die producten nog ambachtelijk te maken. Dat wil zeggen: een rookinstallatie midden in de binnenstad. Kijk, toen we begonnen in '66, toen waren er 108 slagers en een heleboel ambachtelijk. Zelf slachtende slagers, dat kwam niet voor, want je mocht niet slachten aan huis. Maar het mocht wel op een goedgekeurde slachtplaats. In de omgeving werd er nog in Rijnsburg geslacht. Toen wij er mee ophielden, waren er acht slagers. Mijn man, die kon daar helemaal niet tegen. Vanwege die generatie van opa deed alles nog met het mes, en de moderne slager gebruikte het mes alleen nog maar om een vacuümzak open te snijden. In de meeste gevallen staat er wel ambachtelijk boven die laatste slagers, maar ze hebben niet eens een werkplaats.
- I-1: Die acht slagers in Leiden, die hebben geen werkplaats meer?
- G: Nou, uitzonderingen daar gelaten. In de Haarlemmerstraat hebben we natuurlijk nog Van der Zon.
- I-1: Oh, die doet het nog zelf?

- G: Ja. Daan is dus meester in de rechten. Ik heb hem hier gehad, omdat hij diverse producten van ons overnam. We hadden ook van die koelplanken en die heeft hij van ons overgenomen. Die staan bij hem in de opslag, gewoon om vlees te koelen. Die heeft hij gekocht. Hij is hier geweest. En hij wilde ook de woonboot kopen. Toen wij stopten en netjes de boel ontruimden voor de verhuurder, toen dachten wij: er komt wel weer een andere soort zaak in. Maar er was geen interesse meer. Ook niet in de slagerij, maar ook niet in een andere branche. En de Kraaijerstraat was vroeger een winkelstraat! Dat begon al op de Nieuwe Rijn en dat liep zo door. Hier een groenteboertje, daar een wijnhandel, daar kolen van Zijlstra. Daar Wakka met ... [Fa. Wakka, slijterij en wijnhandel, Kraaijerstraat 30], een visboer. Drie slagers! Eén die zat op de hoek van de Hogewoerd en de Kraaijerstraat tegenover Matze, Matze was een comestibleswinkel, en daar tegenover zat een Duitse slager, die ontzettend goed zijn in worst maken. En tot de man zijn dood heeft die zaak goed gedraaid. En toen verderop begon je in dat tussenstuk waar Cor Smit heeft gewoond, woonde een slager op nr. 50, denk ik, dat was nr. 2 Jan Fits [J.H. van der Fits, modelslagerij, Kraaijerstraat 16], die heeft het ook nog aardig lang volgehouden, doordat hij heel veel klanten tussen de boeren had. Dus dan kan je goed draaien, als je veel klandizie hebt van boeren. Daar kwam hij ook vandaan. En dan had je slagerij De Roode in het laatste stuk van het Levendaal naar het Plantsoen [nr. 33].
- I-1: Maar hoe moet ik mij dat voorstellen? Er moet dus in de werkplaats gewerkt worden en in de winkel gestaan. Dus als er niemand in de winkel was, was je achter bezig?
- G: Ik was er altijd. Mijn man stond eigenlijk de productie met een invalskracht of een flexwerker stond hij dan een koe uit te benen die dinsdags geslacht was. En in handbare stukken sneed. Later is dat allemaal weer veranderd. Toen mocht dat niet meer aan een vleeshaak in de koeling, want toen moest het allemaal vacuüm verpakt worden. En toen werden alle binnenkanten afgekeurd, want dat waren houten planken. En dat moest allemaal van kunststof worden en van roestvrij staal. En die heeft Daan van der Zon van ons overgenomen. Het interieur van de koelkast heeft hij overgenomen.
- I-1: Want hoe was het nu met personeel in al die tijd?
- G: De halve familie, die stond met Kerstmis. En we hebben één gelukje gehad: we zaten op een goed moment tegen ons maximale, want we konden doen hebben we gedaan, toen moesten we dringend een vaste kracht hebben. En toen kwam er een Marokkaans meisje en die bracht de krant. En normaal wordt die naar binnen gegooid. Maar dit was een heel beschaafd meisje. Die kwam de winkel binnen, die zei: "Goedemiddag", en die legde een krant neer en: dank u wel. En toen dacht ik, ik zei: "Zoek jij een baantje?" "Ja", zegt ze, "ziet u dat aan me?" Ik zei: "Ik ben op zoek en ik kan weinig jongelui interesseren, omdat die jongelui liever voor de helft van het salaris bij Macdonalds staan met een petje op, als dat ze in de slagerij gaan werken." Ze zegt: "Ik weet dat het koud is, maar we gaan wat afspreken." Dat is de laatste hulp geweest, fulltime, en die is, ze komt hier nog wel eens, heel lang bij ons geweest. Dus het was niet zo dat er gelijk paniek was als ik even naar het toilet ging.
- I-1: En dan was het wel te behappen?
- G: Ja, we gingen ook wel dingen uitbesteden.
- I-1: En zaterdag bijvoorbeeld?
- G: Op zaterdag was het een hel. 70% van onze weekomzet werd dus gehaald op mannen zoals jullie met banen en die wilden de collega's ontmoeten of lekker vlees hebben, wat dan ook, en die kwamen dan op een bepaalde tijd naar de zaak en dat was gewoon... Ja, en dan zei ik: "U bent aan de beurt, mag ik iets voor u doen?" En dan zeiden ze: "Nee, help hem maar. Dan kan ik even doorpraten." Het werd een soort ontmoetingsplek. Daar was ik heel trots op. En er werden ook heel makkelijk dingen, heel ouderwets, uitgedeeld van: "Proeft u dit maar even, u staat toch te wachten." En ik hoorde laatst van Nico Dijkshoorn, dat is de man die altijd bij 'de Wereld draait door' zit, ook een Leienaar, die zei op een bepaald moment: "Ik ben bij Van der Zon terecht gekomen". Hij is in Nieuw Leyden gaan wonen. Op de plek van het slachthuis. Daar zijn allemaal woningen, die je in kan richten zoals jij het wilt, aan de buitenkant, architectonisch. En Nico Dijkshoorn wandelt door de stad en die kwam dus op de Haarlemmerstraat uit bij Van der Zon

- en die wilde daar wat kopen. Zo aandoenlijk ouderwets. Hij moest even wachten en toen werd er door Daan of één van zijn medewerkers, werd er een stukje rookworst ... "Proeft u maar hoor." En dat ontroerde die man, die Nico Dijkshoorn, want dat was hij als een klein jongetje in, waar die woonde weet ik ook niet, dat was hij daar gewend, dat kreeg hij van de slager. En dat had hij in jaren niet meegemaakt. En dat vond hij weer terug in Leiden bij Van der Zon. [Een gedicht van Nico Dijkshoorn hierover staat op www.slagerijvanderzon.nl]
- I-1: Ik loop nog wel eens met kleinkinderen over de markt, die worden helemaal volgestopt.
- G: Klantenbinding! Ik liep vanmorgen bij Albert Heijn, dat is ook één van de weinige punten waar je nog geld kan pinnen, en toen kwam er een mevrouw van de toonbank vandaan en die gaf een klein kind een worstje. En toen zei ik: "Wat leuk, dat jullie dat doen." "Ja", zegt ze, "dat moet weer van de baas." Ik zeg: "Ik begrijp het."
- I-1: De rol als vrouw? Want u bent van de tijd dat vrouwen thuis zijn om voor de kinderen te zorgen en het huishouden te doen.
- G: Dat had ik moeten kiezen. Achteraf gezien. Voor mijzelf had ik een leuker en makkelijker leven gehad.
- I-1: Hoe los je dat op, als heel hard werkende vrouw?
- G: Allereerst door de lagere school heel zorgvuldig uit te kiezen en dat werd de Eerste Leidse Schoolvereniging. Daar was een juffrouw, die klant bij ons was, lerares en toen vroeg ik: "Is er een ballotage of ..... Ik wil mijn kinderen bij u op school hebben." Want daar had ik al van gehoord, dat het bijzonder kleine klassen waren. En ik voorzag al eigenlijk dat ik meer tijd zou zoet brengen in de winkel als bij mijn gezin. Dus in ieder geval moest die school helemaal goed zijn. En op die school zaten allemaal ondernemerskinderen. Sommigen hadden een nanny thuis. Dat was dus weer een stapje hoger. Maar door een ongelukkig wending van het lot overleden mijn ouders. Mijn vader was al overleden op zijn 44ste. En mijn moeder kreeg ook een ongeneeslijke ziekte. En die overleed op haar 49ste. Dus als oudste heb ik het heft in handen genomen, moeten nemen, dat de kinderen die nog thuis waren, daar werd ik voogd van. En dat had natuurlijk ook een goede kant, want die woonden bij ons en die vielen in het gat dat moeder er niet was. Dat waren twee zussen van een tweeling. En die hebben hier jarenlang surrogaatmoeder gespeeld.
- I-2: Hoe oud was u, toen u voogd werd?
- G: Het was rond de overname van de zaak. Dus er viel heel wat in het mandje voor mij. Ja, ik ben wel stoer hoor.
- I-1: Maar goed, het huishouden bijvoorbeeld?
- G: Dat deden ze niet, want ze waren niet mijn slaafjes. Maar wij konden wel een hulp betalen, toen. Het droevige is dat wij wel hebben gezorgd voor onze oude dag, met golfbewegingen. Wat ik net zei, als er weer een dierenziekte was, dan had ik geen inkomen een maand. Dan bleven de klanten gewoon weg.
- I-1: Die bleven weg ook?
- G: Ja, de mensen aten geen vlees van BSE-koeien. Dus die omzet, die daalde dan gigantisch naar beneden, terwijl de productie doorging. Ik heb ook hele slechte tijden in het succesverhaal gehad. Er is niks zeker voor een zzp'er. En dan valt het gewoon weg. Wat ik net al zei: als we op vakantie gingen, dan was er niet een leuke som geld om vakantie te vieren. Dan stond je inkomen stil. En dat hebben we in sommige jaren ruim terugverdiend. Maar toen de grote tegenslag kwam en onze zaak niet werd verkocht, toen moesten we die spaarpot, die we een aantal jaren op hadden gebouwd, aan gaan spreken. En dat houdt je niet vol tot je negentigste. Dan is het ruim onvoldoende.
- I-2: Had u zelf voor een pensioen gezorgd?
- G: Dat was die spaarpot. De DSB-bank; geadviseerd door de ABN van de Breestraat. Er is een mijnheer gekomen, die had een plan voor onze oude dag. En met onregelmatige stortingen liep dat aardig op. Dus toen wij met pensioen gingen, toen hadden wij het vooruitzicht dat er 200 euro bij het pensioen zou komen, ik noem maar een getal, en dat was de eerste tien jaar wel voldoende.

- I-2: Bij de AOW?
- G: Ja. Bij mijn man begon dat direct omdat we stopten op zijn 65ste. Maar toen hij overleed, 5 jaar geleden, toen ging er één persoon AOW af. En toen zat ik weer te hikken van: tjeetje Pietje. Maar ik heb geen huur hoor. De woonboot is volledig bezit. Ik hoef geen 900 euro te betalen voor een etage. Of een andere woning. Dat hakt er wel in. Maar ik heb regelmatig kosten hier om te mogen wonen. Het is ook niet gratis. De gemeente heeft een mooie heffing: precario en aanleggeld. Dat gaat ieder jaar gestaag omhoog. Ik ben niet arm. Ik ben zelfs heel rijk, want ik heb een woonboot van drie en een halve ton. Ik heb het niet, ik kan er geen brood van kopen. Maar om aan te geven, dat is eigenlijk wat je hebt opgebouwd in onderhoud en noem maar op.
- I-1: Nog even over de zaak. Het begon een beetje als een ...
- G: Eenvoudige, goede kwaliteit.
- I-1: Maar dan wel voor iets beter publiek? Is dat langzamerhand gegaan?
- G: Nou, de druk die kwam door de vestiging van bijvoorbeeld een supermarkt op het Levendaal. En dan zag je, wat ook de kleine kruidenier van Van Schie zag, dan zag je dat mensen niet meer dat kratje bier haalden bij de kleine kruidenier, maar die gingen naar wat nu Dirk is, op het Levendaal, die gingen daar de grote boodschappen doen. Dus hij kreeg koude voeten daarvan en toen is hij eruit gegaan. Hij heeft ook nog een vervanger gevonden voor die kleine supermarkt. Dat werd de Troefmarkt. Die kon het ook niet redden. En zo is het met de visboer ook gegaan. Dat was eigenlijk een droevig vooruitzicht. En toen zei een oude knar in het vak: "Als jullie nog zoveel jaren moeten gaan, gezien de leeftijd", waren we veertig. Hij zegt: "Dan heb ik twee adviezen voor jullie: of je gaat een kiloknaller worden of je gaat de beste worden in specialiteiten en eigen productie." Wij hebben gekozen, heel begrijpelijk achteraf, voor klein maar fijn. Want daar was het publiek al. En dat is helemaal uit de hand gelopen, want mensen gingen steeds raardere dingen vragen, en die zeiden: "Nou, ik zou wel hazenpaté willen hebben." Of hert, of eend. Nou ja, fazant, en de groothandels, de Macro, de Hanos en de Sligro, die hebben een middenassortiment wat geschikt is voor de voetbalkantine. En een doosje roomboter of een doosje Blue Band, maar niet wat onze zaak nodig had. En toen had je op de hoek van de Kraaijerstraat een groenteboer van Mosselman. Die ging eruit en er kwam een kaasboer, Willem van Rooijen [Levendaal 118]. Die stond ook op de markt. En ik kon heel goed met die mensen door de deur, met name zijn vrouw. Ik ben een paar keer met haar naar Amerika geweest als hardwerkende vrouwen van middenstanders. En toen zei Willem: "Weet je wat je moet doen?" Ik luisterde af en toe wel, tussen het vele praten door. Hij zegt: "Je moet een keer met mij mee gaan naar de Hallen in Parijs." Dat was eigenlijk de opening.
- I-1: En over welk jaar hebben we het dan?
- G: Toen we vijftig waren misschien. De jaren '90. Toen was de markt er ook rijp voor. Mensen gingen reizen. Gingen Italiaans koken. Noem maar op. Ik blies nogal hoog van de toren; ik zag in een vakblad dat er een ijsmerk is in de Verenigde Staten, Hagen Das en Ben and Jerry, en die zoeken nog verkooppunten. En dat is wel af van de slagerij, maar passend in het speciale. Het complete plaatje. En vandaar dat wij ook compleet waren in de warme maaltijd. Van azijn tot zeezout. Noem maar op. Op een bepaald moment hadden wij 20 soorten olijfolie en azijnen. En als jij die goede smaak hebt en je hebt die goede baan, dan ga je op zoek of je het ergens kan vinden. En dan kwam je bij mij in de zaak of je werd door iemand gestuurd en dan zeiden ze: "Kunt u ook aan ganzenvet komen?" "Ja, natuurlijk." "Kunt u ook reuzel smelten?" "Ja, natuurlijk." Wij zeiden overal ja op.
- I-1: Waar haal je dat dan vandaan vervolgens?
- G: Maken, kijken, kookboeken, experimenteren. Ik ben bij de beste koks van Nederland op cursus geweest. Casje Spijkers. Fageltjes, de Braakhekkies. Die gaven allemaal cursussen. Voor mensen die wat wilden fabriceren thuis. Ik kwam met die mensen in contact en die wezen me op crème-fraiche. Nou, nergens te koop. En dan gingen we naar Parijs voor al die bijzondere soorten paté en dan zag ik emmertjes crème-fraiche. Nou, maar eens proberen. Dat kan je dan weer in bakjes doen van 200 gram. Etiketje erop. "Oh, hebben jullie crème-fraiche?" Nou, dan kwam de zuster weer en dan kwam die weer. En zo breidde zich dat uit, want ja, mensen waren blij met ons. En

- ik had wel eens een gesprek met een collega uit Den Haag. En dan zei hij: “Verkoop je dat ook, joh?” Die was geprikkeld en die was op onderzoek uitgegaan. En die kwam terecht in de Kraaierstraat. En die zei: “Dat kan toch niet dat jullie hier, in een woonwijk, zo’n speciaalzaak hebben?”
- I-1: Kwam het publiek ook van steeds verder weg?
- G: Oh ja. Ik heb de ambassadeur van Frankrijk gehad. Die wilde Franse producten hebben. En daar kwam ik mee. Dus dan moest hij wel even iemand sturen naar de Kraaierstraat, maar hij had wel wat hij wilde.
- I-1: Jullie maakten ook heel veel zelf?
- G: 66 producten. Ik kan dat boekje aan u geven, waar alles in staat, wat we maakten. En het meeste was op verzoek. Vooral oudere mensen, die verlangden niet van die natte ham. Je kan een bil van een varken inspuiten met een soort siliconen. Dan houdt hij vocht vast. Dan bindt het water zich met het vleesproduct. Dat zie je bij de moderne kipfilet. Als je die droog in de pan gooit, dan houd je een emmer water over. De jus, zeg maar, wat is dat nou, dat loopt uit dat kipfiletjes. Dus dan werd er de vraag geuit door een kenner van: “Luister ‘s, ik kan geen goede ham krijgen, alles zit met fosfaten; hoe maken jullie je ham?” Wij hadden een open werkplaats, dus kom maar kijken. Dus mijn man had een schouder en een bil, dat is de achterham, en dat is de schouderham. En mijn man had van die vormen. Dan hadden ze pekels op dat vlees gegooit. Dus zout, gewoon huis-, tuin- en keukenzout, en dan werd dat in een bad gedompeld; daar bleef die ham een aantal uren of dagen in, dat weet ik niet, want ik was nooit in de werkplaats. Dan werd er op woensdag, ik noem maar wat, die stukken vlees uit dat pekelsbad gehaald. Dat werd in een vorm gedaan met een soort deksel waar druk op zat. Dan had het gelijk een vorm. En dan werd dat urenlang gekookt in een ketel, ja, gewoon een waterbad. En dan ging de vorm en al het vlees in, in de vormen, en dat werd dan urenlang gekookt. Heel langzaam. En toen vond mijn man eens een keer een boekje uit zijn opleiding en dat was uit 1840. En toen was dat er allemaal nog niet. Maar hij vond dat zo intrigerend dat hij ging kijken of hij dat ook kon. Dan moest hij naar het slachthuis en dan moest hij bij het slachten de mannen zo ver zien te krijgen dat hij een blaas kreeg, een koeienblaas. Die kan je dan oppompen, het stinkt verschrikkelijk, dan houd je zo’n hele grote ballon over. Die wordt dan dicht gedaan. Die wordt in de rookkast geconserveerd. Dat was een ballon, leeg. En dan als hij naar het zin was, dan werd hij geopend en dan werd daar een stuk blaasham ingedaan. Dat is de ham van de bil of van de rib. Dat werd ingeklemd in die blaas. Die werd dan vastgebonden. Wat ik allemaal vertel was bijna dagenlang werk, hoor, voordat er een product uit komt. En dat werd weer dicht gedaan. En dat ging dan in zijn blote billetjes ook in die kookketel. En dat was dan blaasham, wat enorm veel tijd kostte. [kort intermezzo over snelle boot, die voorbij kwam] Kortom we hadden op het laatst vier soorten ham.
- I-2: Heeft uw man daar ook een opleiding voor gedaan?
- G: Ja! Net zo lang om arts te worden, word je slager. Dat is in Rijswijk. Nu zijn er bijna geen leerlingen meer.
- I-2: Vakschool voor?
- G: Ja, vee en vlees. Ik weet waar ze zitten in Rijswijk.
- I-1: Dus het begon met 108 slaggers?
- G: In ’66, en die waren grotendeels vakman. En het eindigde met zes en die waren allemaal op de leeftijd dat ze nog het slaggersvak beheersten.
- I-1: En die zijn geen slager meer met een eigen werkplaats?
- G: Wat ik zo observeer is alleen Daan van der Zon.
- I-1: Dat is de enige nog?
- G: Ga maar na, nieuwbouwwijken, daar zijn units, die aan winkeliers worden verhuurd, en daar zit waarschijnlijk nog wel een kleine opslag bij, maar niet een werkplaats. Een bloemist, die heeft een koelcel. En huishoudelijke artikelen, die moet wat dozen kwijt. Maar de tragiek van het verhaal op de Vijf Meilaan was ook: waar maken we het dan?
- I-1: Zijn er nog in het land? Die zo’n specialiteitslagerij hebben?

- G: Wat wij hadden, dat is natuurlijk door het grootwinkelbedrijf overgenomen. Die waren ook niet gek. Die zagen ook best wel van hé.
- I-1: Maar die hebben toch niet zoveel verschillende patés en weet ik wat?
- G: Nee, maar tot voor drie jaar geleden was er dus een afdeling bij de XL van Albert Heijn. En daar stond nog een slager. Als ik vroeg aan die slager van: "Mag ik alsjeblieft iets dikkere koteletten?" Die leverde nog maatwerk. Maar op een bepaald moment was dat helemaal weg. Ook daar. Dan wegen ze het gewoon af. Ja, het gros van het publiek die lopen langs de schappen en die halen gewoon een paar producten er uit en dan zijn ze alweer klaar. Maar bij ons ging dat veel omslachtiger. Er was iemand die een turkey wou. Een Amerikaan, die wou voor Thanksgiving een kalkoen. En dan zeiden we: "OK, wanneer wil je hem hebben?"
- I-2: Maar dat is natuurlijk ook een deel van het klantenpubliek die veel koopkrachtiger zijn. Dus die zijn heel interessant.
- G: Ja, wij hadden gelukkig dat publiek van huis uit. Want mijn schoonouders die belden nog, zeg maar, de mensen die daar waardering voor hadden, belden ze op van: "Mag ik de bestelling?" En de bestelling werd dus klaargemaakt. Dinsdag werden ze, geloof ik, gebeld. En dan werd dat de volgende dag door mijn man als loopjongen bezorgd, dat pakket, wat ze dan wilden hebben. Ik noem maar wat, voor de hele week was er dan tot zaterdag, geloof ik, was er dan een bestelling. En daar aten die mensen van. De bakker kwam nog aan de deur. De melkboer kwam nog aan de deur. Vis op vrijdag uit Katwijk. De mensen kochten heel anders in. En ik had op de Rijnsburgerweg, dat vond ik helemaal niet leuk, had ik een klant, een beroemd gezin. Die hadden een huishoudster en die man was heel knap. Ook een arts. Het was een god, half. En op een bepaald moment worden die goederen geleverd. Dat was allemaal in het begin, hè. Dus die familie, die kreeg dan die bestelling met de rekening eind van de week. Die werd dus door de huishoudster op een pin gedaan. En op een bepaald moment was ik dat helemaal niet gewend. Ik zeg tegen mijn man: "We komen krap in het geld. We moeten belasting betalen. Zou die klant eens willen betalen?" "Ja", zegt hij, "dat is mijn moeder haar afdeling hoor. En dat moet jij maar doen." Ik zeg: "Joh, ik ga toch niet om mijn eigen geld gaan vragen? Dat vind ik zo onderdanig." Hij zegt: "Het zal toch moeten. Als jij geen geld meer hebt hier in de kassa, dan moeten de klanten die bezorgd worden, die moeten dan over de brug komen." Dus ik al mijn moed bijeen geschraapt. En ik bel die mevrouw. Ik kreeg eerst de huishoudster. Nee, dat moet mevrouw zelf doen. En die mevrouw die zei: "Wat hoor ik nou!? Wordt er al maanden niet betaald?" Ik zeg: "Ik moet er aan toevoegen, dat wij het geld nodig hebben." Ik vond het verschrikkelijk. En toen zei ze: "Hoeveel krijg je van me?" Misschien 2000 gulden. Nou, ja, zo waren er een paar! Ze zegt: "Dan moet je me beloven, dat je dat nooit meer zo uit de hand laat lopen." Ik denk: dit is de omgedraaide wereld. Ik denk: ik houd mijn mond. En toen maakte ze op de giro iets van 4000 over. En toen stond er onder: "Dan kan je even vooruit." En zo ging dat vroeger. Daar moest ik verschrikkelijk aan wennen. Ik kan dat gewoon niet. En daar werd echt tegenaan gekeken.
- I-1: De contacten met de andere winkeliers en de middenstandsorganisaties.
- G: Die waren heel goed. Mijn man is zelfs door één of andere winkelier, dat is mijnheer Wiggers van de spijkerbroeken uit de Janvossensteeg. Die werkte bij de Broekenspecialist. En dat was een goede babbelaar. Een goede verkoper. En die zaak op de Haarlemmerstraat van die broeken, die liet veel aan hem over. Hij was dus als jongetje daar in gekomen en op het laatst dreef hij de zaak. Daar werd op gelet, op die jongen. Een leuke jongen was dat. En toen kwam er een fabrikant en die gaf hem de gelegenheid om onder consignatie. Dat is dus: jij krijgt van mij 500 broeken en die mag je betalen als je ze verkocht hebt. Dat is een renteloze lening. En die heeft het mij zelf allemaal zitten vertellen. Hij haalde hem dus weg bij de Broekenspecialist. Hij bood hem de gelegenheid een pand te huren en dat is de Janvossensteeg geworden. Er waren geen voorzieningen voor een klant om een plas te doen. Ook niet voor hem. Hij was dan de eigenaar van de winkel. En hij kreeg een paar duizend broeken, geloof ik. En hij kletste iedereen in een spijkerbroek en hij had een netwerk van Roodenburg, de voetbalvereniging. Dus alle jongens die bij Roodenburg voetbalden, die kwamen daar een broek halen. Hij adverteerde heel gericht. Die zaak is een succes geworden. Hij heeft er nu zes. Hij is inmiddels al lang, lang, met

- pensioen. We zijn nog steeds goed bevriend. En die had het plan: wij moeten ons als ondernemers in een soort Lions of zoiets verenigen als de Business Club Leiden. Hij zag wel wat in mijn man en mij. En hij verzocht ons om lid te worden, om bij de Business Club te komen. Daar hebben we nog veel goede contacten mee. Alhoewel daar ook mensen uitvallen. Uit mijn kerstlijst moest ik er al zes schrappen; die leven al niet meer.
- I-1: Maar onder wat voor naam was dat?
- G: Business Club Leiden.
- I-1: Maar je had ook de MKB-afdeling.
- G: Ja, je had wel meer van die verenigingen. Business Club Leiden was vroeger Sport 50. Daar is hij mee begonnen. En later werd dat Business Club. Die gingen met elkaar lunchen. Ze gingen af en toe naar een huis in Spanje van de één van de leden.
- I-1: Wie waren daar allemaal lid van?
- G: Ruudje Breedveld, die komt het eerst in mijn gedachten, de smid, Henny Wiggers. De familie Ladan van de schilders. Mijnheer Schaafstra van de Lage Rijndijk. Dat was meetkunde [meet- en regeltechniek]. Er waren notarissen lid van. Het was ook een mengeling van ...
- I-1: Maar het was meer voor het onderling contact?
- G: Kerstdiners.
- I-1: Het was niet voor de belangenbehartiging bij de gemeente?
- G: Nee. Daar hadden we eigenlijk de Kamer van Koophandel destijds nog voor.
- I-2: Er was toch nog een andere Leidse ondernemersvereniging?
- I-1: MKB. Die had een afdeling hier.
- G: Je hebt dus LEF. Daarvoor zit ik in de jury. LEF is een Leidsch Dagblad-achtige wedstrijd, die wordt uitgeroepen. Eén keer per jaar mogen ze hun kunstje vertonen. En dan komen er ondernemers. En die zeggen: ik heb een businessplan, ik wil in Frankrijk de druivenstruiken prematuur gaan spuiten tegen de luis. Dat is een businessplan. Of er komt een jongen die zegt: ik ga springkussens verhuren bij de IKEA of waar veel kinderen komen. En dan mogen die oude ervaren ondernemers beoordelen: maak jij wel een kans van slagen, als jij dat gaat doen?
- I-1: Dat staat ook in de krant elk jaar.
- G: LEF en het wordt gepresenteerd door Rudo van Unity TV. En die houdt dan eens in het jaar een praatje in de Schouwburg en dan kiezen we uiteindelijk een winnaar.
- I-1: En de winkelstraat zelf, was die ook georganiseerd?
- G: Nou, er bleef niks over.
- I-1: Dat stierf langzaam uit.
- G: We hadden in, dat noemden ze dan de lichtweek, zo tegen de Sinterklaas en de Kerst, dan was de Kraaijerstraat nog helemaal met lichtjes en lampjes.
- I-1: Hoe deden jullie dat?
- G: We maakten met elkaar een plan.
- I-1: Daar deed iedereen aan mee?
- G: Ja, maar het waren er op het laatst maar zes van de veertig, die er vroeger zaten. En dan maakte je een prachtige etalage voor zover dat dan ging met vers vlees. En dan had je er een puzzelwedstrijdje aan vast. Om de mensen naar die Kraaijerstraat te krijgen.
- I-1: Jullie zorgden ook voor de verlichting dan?
- G: Ja. Hebben we ook nog gedaan. Ja, nogmaals, ik spreek de burgemeester nog wel eens, want ik heb met zijn vrouw samengewerkt in de schooltuinen. En we kennen elkaar heel erg goed; we praten over van alles. Maar die zei op een bepaald moment: "We maken ons ernstig zorgen over de ondernemers, die verdwijnen." Ik zei: "Ja, maar het is geen Leids probleem." Hoe meer grote winkelcentra's je krijgt, Leidschendam, mensen zijn mobiel en kunnen daar naartoe. Ze kunnen hun auto kwijt. Dat is ook een probleem in Leiden. Leiden is gebouwd op koetsen. En of jij nou, of op de Garenmarkt of op de Beestenmarkt een parkeergarage gaat bouwen. Er zijn een hele grote groep mensen die daar niet willen staan voor veel geld. Een kennis van mij heeft foto's gemaakt van de parkeergarage op de Lammermarkt en al die etages zijn leeg. Dat is Ron Favier, die dus foto's heeft gemaakt voor het Leidsch Dagblad. En dat gaat natuurlijk, ik wens het echt

- niet toe die zorgen, maar dat gaat ook gebeuren bij de Garenmarkt. Je hebt een gratis parkeergarage van Hoogvliet, als je er bij kan.
- I-2: Die staat wel vol.
- I-1: Staat die vol?
- G: Ja, maar dat kost niks. Daarom. In 1975 zijn mijn man en ik voor het eerst in Amerika geweest. Mijn vriendin ging daar naartoe om te emigreren. En die zei: "Kom maar eens hier kijken, het is hier heel anders." En daar zagen we inderdaad grote winkelcentra's. En daar waren wel kleine ondernemers in, want die werden daar naartoe getrokken door het grote gebeuren. Door Macy's of een warenhuis. En die draaiden dus mee op de kracht van de parkeergarage en de grote namen in het winkelbedrijf. En wij waren helemaal zo van: het zal toch niet? Dat zal toch niet hier komen? En van lieverlee en daarom hebben wij ook die omwenteling gemaakt naar: Joh, je redt het niet als je gewoon kwaliteit blijft verkopen. En je hebt een assortiment van 120 artikelen. Daar redt je het niet mee. Wij zijn eigenlijk uit dat harnas gevlucht door te luisteren naar Willem van Rooijen, de kaasboer; die ging daar grote Emmentalers halen. En die zei: "Ga nou een keer mee. Ga een keer kijken, want daar is zoveel voor jullie te zien en te koop." En mijn man ging met hem mee op dwingend verzoek. En hij zei: "Ik heb er geen verstand van van wat ik er allemaal heb gezien. De volgende keer ga jij maar met hem mee. Of we gaan zelf samen. En dan moet jij maar bepalen wat jouw assortiment wordt." Dus dat was win-win.
- I-1: En als je nu nog uit bent op één of andere heel bijzondere paté, waar moet je dan naar toe?
- G: Nee.
- I-1: Dat is gewoon niet meer te krijgen?
- G: In de hoogtijdagen van culinair genot is er nog wel een Lidl die wat doet aan een Franse week. Dan heeft hij tijdelijk wat producten, die normaal niet in het assortiment zitten. Maar een constante aanvoer van foie gras, ik noem maar een dwarsstraat, daar begint niemand meer aan.
- I-2: Sligro?
- G: Sligro is eigenlijk, het klinkt niet leuk wat ik nu ga zeggen, dat is voor een doosje Blue Band. Ze hebben veel hoor; het wordt steeds beter. Maar daar kan je geen bedrijf op bouwen. Waarom niet? Omdat u en u en u als kleine ondernemer daar kan kopen. Dus u onderscheidt zich niet met het assortiment. U heeft het assortiment wat u aangeboden wordt door de Hanos, de Sligro, de Macro. En op een bepaald moment, dat was de voorzienigheid, hebben wij gedacht: dat redden wij niet. Want dat heeft dan ook iedereen. Iedereen gaat dan die weg op van specialisatie. Dan gaan we maar met die vervelende Willem mee, want Willem heeft wel gelijk.
- I-1: Ja, want hoeveel producten? 66?
- G: Nou, 66 producten eigen fabricage.
- I-1: Maar dat is er niet meer dus.
- G: Nee. Eigen fabricatie. En buiten dat assortiment, wat je als zelf slachtende slager gewoon aan pure artikelen hebt. Ossenstaart en ossentong. Het zijn gemaakte artikelen door mijn man op receptuur van opa De Roode, aangepast. Maar voornamelijk gestoeld op mensen met een goede smaak en een ruime beurs. En we hebben het nooit overdreven. Want dan zat ik hier nu niet. Maar we hebben de prijzen normaal gehouden. We hebben wel het noodzakelijke voor levensonderhoud gehad, maar we hebben niet de grote Leidse bevolking als klant gehad. Het was geen massa. Het was goed betaald en wij vonden dat redelijk. Maar we hebben niemand uitgebeend. Ik filosofer de laatste tijd erg veel. Had ik maar dit en had ik maar dat. Het heeft geen zin.
- I-1: Hoe was het eigenlijk met de kinderen?
- G: Mijn kinderen hebben gelukkig buiten de slagerij om een hele goede opleiding gehad.
- I-1: Hebben die nooit in de winkel gewerkt?
- G: Jawel, met Kerstmis was iedereen er.
- I-1: Ja, ja, maar niet verder doordeweeks?
- G: Slavenarbeid.
- I-2: Ook de twee zusjes niet?

- G: Die twee zusjes hebben ook op de universiteit een goede baan gehad. Die hebben 30, 35 jaar gewerkt. Toen de kinderen het huis uit gingen had ik eigenlijk al een oplossing voor hun huisvesting, dat ze niet meer bij ons woonden. Het waren inmiddels vrouwen van 30. En die hebben van opa en oma een huis gekregen. Dus de grootvader van de familie Vos, die deden weinig, maar van de Loeve-kant daar was wel wat eigen bezit aan huizen. En de kleinkinderen van opa Loef, die zijn niet voorgetrokken, want ze hebben nog andere kleinkinderen. Ze moesten dat huisje kopen, maar het was zo gedateerd. Het toilet dat was een plee, op de plaats. Herenstraat 76 in het bochtje bij de Magdalena Moonsstraat. Dat waren huisjes, die hadden opa en oma gekocht omdat nieuw gebouwd werd. En opa en oma gingen naar een verzorgingshuis en omdat die tweeling het zo slecht hadden getroffen doordat mijn ouders en hun ouders natuurlijk ook zo jong waren overleden, hebben opa en oma over hun hart gestreken en gezegd: voor een symbolisch bedrag kunnen jullie de Herenstraat kopen. En toen is er door hun goed gespaard en ze hoefden bij mij ook geen kostgeld te betalen. Eén van de onrechtvaardigheden, en daar kan ik me nog wel eens over opwinden: ik had eigenlijk kinderbijslag moeten krijgen voor mijn zusjes. En ik kreeg dat niet voor mijn eigen kinderen, want de wet die gaf aan ondernemers en middenstanders geen ...
- I-1: Is dat zo?
- G: Ga maar na. Moet je maar eens nakijken.
- I-1: Is dat nog steeds zo?
- G: Nee.
- I-1: Dat was toen?
- G: Toen we het hard nodig hadden. Want wij moesten uit dat kleine winkeltje, moesten we zes mondjes voeden. Het is in de jaren '70 veranderd. [Volgens Wikipedia is de kinderbijslag voor zelfstandigen in 1951 ingevoerd, vanaf het derde kind]. Ik ben geen bedelaar, maar ik had het moeten hebben. Die tweeling kregen dus de Herenstraat 76. En ze hoefden hier niks te betalen omdat ze ook op mijn kinderen pasten. Dus dat werd met de mantel der liefde bedekt. En toen gingen ze werken bij de universiteit. En toen zei ik: "Hou nou dat geld. Als er verbouwd moet worden op de Herenstraat dan hebben jullie geld." Toen kon er door een goede aannemer een keuken en een toilet in de Herenstraat worden geplaatst. Dat is nu onlangs verkocht voor een aardig bedrag. Mensen willen in de binnenstad wonen. En beschermd. Nou ja, alles is wel terechtgekomen, maar die jaren die wij hebben geworsteld, die zijn er echt wel geweest.
- I-1: En er was dus ook geen tijd voor andere activiteiten behalve werken?
- G: Wat mijn man altijd heeft gedaan, en daarvoor ook een Koninklijke onderscheiding, dat is heel intens bezig geweest met mensen in rolstoelen. Daar ging hij mee zwemmen.
- I-1: Daar had hij nog tijd voor dus?
- G: Daar maakte hij tijd voor. Ten koste van mij af en toe. Want dan ging hij om 5 uur de winkel uit en dan mocht ik afsluiten. Maar dan was de heilige plicht, de gehandicapten wachten niet, doe jij maar dat laatste uur. Mijn man heeft met ze gezwommen en ook in de Bloemerd in Leiderdorp heeft hij de mensen laten komen uit het Katwijkse "Zeehos" [Zeehospitium]. Dat was zo'n verzorgingshuis. En daar werden diverse mogelijkheden aangeboden aan gehandicapte mensen. Die konden koersbal doen. Die konden vanuit de rolstoel nog activiteiten ontplooiën. Eén daarvan was schieten. Dus er werd een geweer over hun schouder gelegd. Mensen zaten dan in een rolstoel. Mijn man stond daar dan achter. En dan zei de, man meestal, uit de rolstoel: "Ietsje naar boven, ietsje opzij." En die keek dan in een kaart met een doel. Want er werd niet op mensen geschoten, maar op kaarten. Dus dan zat die gehandicapte eigenlijk met zijn ogen te schieten en mijn man zat aan de trekker van het geweer en dan schoten ze op een kaart. En dan wonnen ze zulke bekers.
- I-1: Was de winkel zes dagen in de week open?
- G: Op het laatst zijn we op maandag gaan inkopen in Frankrijk. Dan gingen we zondag hier weg. Dan waren we 's maandagsmorgen 4 uur in Parijs. Om 4 uur 's nachts ging de markt open. Dan kochten we in wat we nodig hadden. Met de nodige stempels van: dit is koosjere handel. En dan moesten we 6, 7 uur terugrijden. Dat deden we om de drie weken.

I-1: Maar jullie waren wel 's maandags dicht?

G: En toen moesten we 's maandags dicht, want dat haalden we niet. En je kon niet op zondag daar inkopen, dus je moest maandagmorgen vroeg daar inkopen en toen zijn we op maandag dicht gegaan voor de inkoop. Toen hadden we ook nog geen koelwagen, dus dan reden we om 6 uur terug uit Parijs naar de Kraaijerstraat, gauw alles in de koeling zetten. En dan op dinsdag dan mocht ik een uitstalling maken van wat we mee hadden genomen. Het zag er zo fantastisch uit! En ik zou geen adres weten in Nederland .....!
Er zijn lovende stukken over ons geschreven. Maar een beetje aan de late kant.
Met sommige dingen waren wij veel te vroeg.

Op de volgende bladzijden staan foto's.

Foto's bij het interview met Janneke de Roode-Vos:

Het echtpaar De Roode

1926 De eerste slagerij van de familie de Roode in de Sieboldstraat. Helemaal links staat de grootvader van Dick de Roode en naast de koe aan de rechterkant de vader van Dick de Roode.

1964 Veehandel op de Lammermarkt. Foto Rob Bouwman